

ACC. N:R.

M. 8320 :1-21.

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

H. Rasm.

Härad:

Sunnebo.

Adress:

Folag. Ragan.

Socken:

Berga.

Berättat av:

Uppteckningsår:

1942

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVStorreta vardagsrek."Fidvinter."

Härdesgårdar	s. 1-2.
Hugga ved, m. m.	s. 2.
Marknader.	s. 5.
Tämja stutar.	s. 6.
Auktioner.	s. 8.
Flyttegille.	s. 8-9.
Värning.	s. 10.
Emigration t. Amerika.	s. 12-21.

Konkreta vardagsord.Sidvintern.

Eftervintern eller tiden mellan den egentliga vintern och våren kallade de gamle för "sidvintern". Uttrycket var väl närmast med blickarna till att den långa och kalla vintern då är på sitt slut, dagarna ha blivit långa och våren börjar att val. abso.

Under sidvintern voro män-
nen upptagna med att spräcka jorden
och kugga och rensa snökar
och snölar. För så är tillbada hade

en Järlingsbonde här i dessa bygd
gaf den bygdens gärdsgård att
uppföra och underhålla. Omkring
de vidsträckt Långängarna, och hagen,
inbäddade och vid skogen fanns det
här gärdsgård och det hörde
till ordningen att ett visst antal
fjällar eller gärdsgård äg-
aren skulle omgärdas. Det fjäll-
gärdslivet hade man uppföringen
hvar i skogen eller hörde till
de gärdsgårdar som skulle om-
gärdas eller och hemma på gä-
den. Det annars arbete under
vintern var upphuggning av äro-
den. Man högg bygdens hagsved
av lövet och tall, och på detta
arbete var blottade både de gärd-

Väldiga vedhöga tornas upp på
vedskästen (vedstaken). Desutom högs
det kringad av gran till bakk-
nen stans klädd av gran till
s. h. staket. Denna ved tillögs
och småhögs när kastreden var
stut. För så är tillbaka fanns det
jättelunda många böcker, som
bibliothek den gamla seden att
jättelunda förtas av de på gården
använda redskapen dyli. På gården
orka ja och på grund till
gälden det att om vintern förse
sig med jättelunda trävirke för
dina ärenden. När isredan sin-
derhögs hade man ett jättelunda
tuffelt att sorta ut allt som
låg till sådant virke. Man

begagnade sig på den tiden om trä-
äcker, som höddes med oxar. En gäbo-
vnen "vise" till oss äcker var hållbara-
re än en sammanmaning och därför
utlätade man och reserverade det trä-
som grässade därför. Träslagen voro
ett eller björk. Utanför vägen till
Smickareboden förhöjdes en 5-6 st. sidande
uppslående äckersisar vara uppslidda,
och arbetet på vedbarken var avslu-
tat. Dessutom hade tillagats äcker.
Stänges (skottar) samt i öfrigt viske
till en mängd olika ändamål så-
som: rågor, kleskaps, spet, etc. och husk-
skaps, lagghälsviske, hjuleken och
-litar, äran till brögar och mjölkar
m. En del sigstärker höddes eller hade
tillagats om vintern höts till sig

signe för att senare till förädlas
till bräder eller plank. Man var
sålunda på den tiden väl rustad
även i detta avseende med samma
ren horn.

Under vintern hade kar-
larna även en del arbeten att utföra
i ladugården. I fall att man inte ha-
de bytt om dea, på Gungby vinter-
marknad, den 9 mars, så kunde det
hända att man hänvände sig
till Gungby eller någon annan
marknad under april månad. För-
derskull var man angelägen om att
utjoda dea väl så att de kunde
användas med förgräset, d. v. s. att
man fick en viss mellangift på de
dea man köpte i stället. Där och

höst eller blott under tiden brukade
man byta om dea. Här på går-
den brukade jag hålla både besor
och städa. När det var sig väl
till fanns det här ett par mindre
stämor, d. h. jättgghalvar, vilka jing
oppånga stämors båsar, då stämorna
om hösten hade avystrats. Stämpe-
garna voro då en ren inkomst. Oftast
var det så att man fick utta i höj
ett par stämor i stället för de försilda.
Hade man en stäm, så var det till
att gå marknaden eller på annat
sätt söka uppleta dess värde. Se-
dan skulle dessa stämors förmågor och
dessa arbeten få man ta till med
under höstens och vinterns löpp. Ett
fånga stämor var ett outyckat nöje

Månd jagarna. Det gällde dock
jag den som höll: Tömman och
jag haft i romarna, om man
kunde det nog vara rätt så bevä-
ligt. Under hästens lopp brukade
man bryta upp sten på åkarna och
i rösen. När det var små brådder
kunde man gå in släpa med röj-
stämman. Man var försiktig och gick
små lasso i brådder för att åka så
småningom. Under tiden gick stäm-
man "slackas" eller "nackastä" i händer
underlag på nackarna för önsket och blev
smått färdig. Under tiden som de
färdades var det också vanligt att
antä den som drogare vid kvarnen.
Man kunde också gå till att gå vä-
gen och kvarnen var inte så värdt färdig.

Under sidvintern var det
anbudsens tid. Flera större och mind-
re anbud kom till i mars månad,
då var det gärdar byrå ägare. En
flyttning från landet på 1890-talet ägde
rum efter gammal hävdvinnas sed.
Hela byafogets skulle då med sina
ägarerbudvärden den till en gård:
Stamballet inflyttade jordbrukaren
^{och hans familj} och sedan följde ett grundande flytt.
at när kvällen kom och detta gille
fortsätte sedan med både annandag
och tredjedagshalas. Detta är nu ett
minne blott. På de senare åren har
det varit brukligt att när en land-
brukare flyttar från en ort till en an-
nan, så har han begagnat sig på
automobil såväl för sig själv och

sin family som för sina inventurer
och beaktar. Byrågillet inskränker sig
därför till ett kaffep. som innehåller
ett gäs av släpser omedelbart efter in-
flyttningen utan ofta förr sedan man
hållit gjort sig hemmasittet i det nya
hemmet. Även auktionerna voro för
den tiden förenade med kalas. Kvinnor
ogiljerna i samband med auktionerna
vor i de flesta fallen avlysta redan
då, men förebodens dock på ett eller
annat ställe. Då liksom en samling
dock mycket folk vid auktionerna.
Det fanns en del personer, vilka hade
glugan på auktion, och där de alltid
vor närvarande och inrygde både
lukt och slukt. Tack vare deras närvaro
kunde all möjlig brist och allt skap

användas, afpass till önskan.

För kvinnorna gällde det under denna årtid att söta i gång med linneväven, så snart som arbetet med spinningen hade avslutats. Sitt: linneväg för husets rekning skulle göras den tiden tillvagas: Men med så det gällde det för att väva tyger till dukar, takor, servetter, handdukar, lakar, skjortor och nattlinnen, dyn- och madrassar, bäddkyg, bäddkyg m.m. På väven skulle linnevävorna ligga ut till bekning på marken, men man vågade på den tiden inte låta vävorna ligga kvar i en natt: i fruktan för tyvar. Där för fick man för varje kväll rulla samman man de utlagda vävorna och bära

in dem för natten. Nästa morgon var
det till att återigen bära ut dem och
placera dem på sina bestämda platser
samt säkra dem med stavar eller
träpinna, så att de låge säkra i
ett utsträckt skick utan rubbningar
för vinden. Detta arbete kom vi bar-
rens till och gav oss flera otaliga
gångar under barndomsåren varit
med om att lägga ut och taga
in vävnaderna. Detta var ett intressant
uppdrag, som praktiserades lite var-
stades i gårdarna. När den unga tiden
bit fram och det blev oerhört att vi
så lätt framställa de präktiga vä-
vorna för egen hand med produkter som
vare sig på gårdens ägar fick man in-
te längre se några vävare utlagda.

frå det gamla stället om vägen till
hade blivit fästare, när den vita
infästningen bland de första vitsips-
gröna saknades.

I övrigt hade kvinnorna de
dagliga bestyr med hemmet och
se, matlagning, städning och
andra sysslor. Hårdgårdar såsom ut-
fodring av kreaturen, fjäder och svinen
samt rengöring.

Emigrationen härifrån till Ame-
rika, som började 1890-talet med
de som anlände, efterlämnade ett
ansplåntigt intryck. Under sommaren
och hösttiden var det högsäsong
från detta område. Då mestadels ungdom
var i stora skolor över Halmstad
till Göteborg, varifrån gjordes antalet

med båt över Nordöjen till Skott-
England och åter hem med järnväg
genom det britiska landet till Ri-
verside, där en av de vanliga ad-
ministrativa besöks. Efter framkom-
sten till New York hade resan ta-
git en väsentligt längre tid i an-
språk än vad man i vår moder-
na tid under normala förhållanden
är van vid. Omkring 1880 kan man
säga om vår landsbygd att den
var överbefolkad. Orsaken: gårdarna,
torpen och backstugorna fanns
det då stora och hantverksfamnige,
genom hemstojden och smittans sprid-
ning. Men snart även dessa stugornas
folk draga sig fram till dess att
de yngre hade konfirmerats, men

Sedan måste de begiva sig ut i världen
för att på egen hand försörja sitt
bröd. I hembygden vore för den tiden
den arbetslösheten inte många och
för vore de som då hade råd till
att hålla sig med Bränstefalk.
De som fästade sig fingo därför att
vrida sig med en mycket öfver-
flödande arbeten. Till Amerika an-
ropade inte de unga förän de vore
fullvuxna, med undantag av dem
som ätzijde hela ~~sin~~ familjen dit.
Det gällde därför att de vore som
kanne fås där i hemlandet un-
der de första åren och på arbets-
tiden, då man blev i tillfälle att
omvända den långa färdens i säll-
skap med kamrater och vänner.

Läsom fördedade Gänstjärde en eller
flera personer som tidigare varit
i Amerika och var hemmastadd
i språket samt med förhållande-
na i övrigt under en sådan långfärd
Amerikafärderna var en slags öfver-
kom, som man talade om myn-
ket i den tiden. Tydligt hade jag
ett iakttaga huru det förhöll sig
med denna åkomma. De smitta-
de omkring sig liksom infektions-
guddomarna. Och den som blivit an-
gräpen därav hade ingen ro eller
behovad för sin och resan följt an-
märkas. Näst var det i familjer de
söner eller dottern behöfdes mer
än val till hjälp och stöd åt
sina föräldrar, vilka voro i god ekonomisk

Ställning och ingenting bättre önska
de än vad för behålla sina barn
hemma. Men ingenting hjälpte.
De voro gröniga och klustiga till
allt: det gamla hemmet. Målar
var det stora landet: väster och
dessa hjälpte för den jämt och
ständigt. Herrens älskande svensk-ame-
rikanare hade rostat ut detta guld-
land så det förlor och andra hade
genom skrifelser därifrån vittnat
om alla dess härligheter och sina
förmåner för en fjärr eller nära
från det gamla Sverige att bli stå-
rig fram. Men andra sade honom
hjälpade de inte till och den som
var riktigt angripen av amerikana-
feber lät inte övertala sig att

Stamma hemma.

När väl minnes jag inte
eftervintern 1891. Jag var då 10 år gammal
och kunde gata jorden. Men
svårt det var för alla dem här
i angivningen, som gingo i ångstan
och som ibland de gingo det klart
för den långa resan. Många gifte
sina rest bort från sin smärta
och sin familj. De som hade eget
godbruk fick överlämna åt någon
att ordna därmed under bortresan.
Lefv arbetkraft eller dräng gick ju för
sig att anskaffa på den tiden. Det
fanns också de som bortresande
sina gärdar eller antogs hästar
eller fädingobukar under tiden för
bortresan i Amerikas Föresamling.

18
Såsom Skräddare, Skomakare, smeder och
medlade sin verksamhet eller över-
lämnade den i andra händer samt
följde med emigranterna till Ame-
rika, men de flesta av dem kvar-
lämnade sina familjer hemma. Nå-
gon intresserade emellertid med hela sin
familj och återvände sedan aldrig.
Familjeförhörarna tynde emellertid
jüngarna i kolonin och var som
blev över hemvändes regelbundet
till gräsänkorna. Den kunde och
så leva fritt under tiden och driva
med kafferep och gillen så att
de hemvända jungarna kunde stå
på sina ben efter några års
förlopp återvände, efter att ha bli-
vit härb och strävat för att

förbättra sin ekonomiska ställning.
Järn kan i många fall till sin
stora missräkning också varit
han hade sparat och överlämnat
till hemmet hade gått åt under
tiden och så var skulden lika stor
som fört. Utölsen hemma blev
då ändå så väsentligt längre
man kan återigen ställa krossen
över järn till det stora landet
i väster. Det fanns hemmanad-
gar som på så sätt gjorde resan
över Skandinavien en 5-6 gånger på ver-
derat sätt. Perioderna kunde vara
något större längre eller så där och
3-5 år åt gången.

Många av de unga var lyf-
tade bevägen i det främmande landet

Se skapade sig en god ekonomisk
ställning såsom färdare, affärsmän,
arbetare o.s.v. och andra återigen misslyck-
ades och blevo vrak. För tidens
hav efter några års förlopp voro
de totalt försvunna. Det stora folk-
vinklet att det kom tankas att de
för ett eller annat sätt omkommit.

Pyramingen till Amerika
från uppklädd affär av mera
föreläggande slag följdes av en del
personer. Man ställde då kursen
fäst till huvudstaden i vårt södra
grannland. Det anordning följades
för stället varat en viss punkt
för köpen, varit somliga grupper
funns, som voro erforderliga för den
länga resan. Det är nu länge sedan

det var slut med den Frafiken och den som vill bege sig ut på ny-
marsträt har inte längre den
möjligheten att komma någon
väst. De flesta av dessa nylin-
gar var för alltid församma från
sin hembygd. En och annan klar
vackligen från sig genom ber-
ett Anhöriga i hemlandet, men
den var det endast en och annan
som vågade resa.

Under emigrationens tid var
det en mycket livlig korresponden-
s mellan de bortovandande och deras
anförvanter i hemlandet. Ja, man
kan godt säga att majoriteten av
de inlända breven vid poststation-
en för 1890-talet utgjordes av
anskrifter.